پاورقی اقتصادی

آسیب‌شناسی تولید ملی از منظر سیاست‌گذاری اقتصادی (پایانی)

سیدابوتراب فاضل
عضو هیات‌علمی دانشگاه کار

■ بررسی‌های کلی نیز گویای آن است که به‌رغم تمام تلاش‌های صورت گرفته از سوی کشورهای در حال توسعه، در مجموع سهم سرمایه‌های انسانی و اجتماعی در تولید ملی کشورهایی مانند کشور ما بسیار اندک است، به‌گونه‌ای که مجموع ۶۳ کشور صادرکننده مواد خام (عمدتا جهان‌سومی) با برخورداری از ۳۶درصد منابع انسانی، ۲۰درصد امکانات فیزیکی و ۴۴درصد از منابع طبیعی، فقط ۴ /۶درصد از تولید ثروت جهانی و صد کشور در حال توسعه از جمله ایران نیز با ۵۶درصد منابع انسانی، ۱۶درصد امکانات فیزیکی و ۲۸درصد از منابع طبیعی حدود ۹/۱۵درصد از تولید ثروت جهانی را به خود اختصاص داده‌اند و متقابلا ۲۹ کشور صنعتی (توسعه‌یافته) با ۶۷درصد منابع انسانی، ۱۶درصد امکانات فیزیکی و ۱۷درصد منابع طبیعی، بیش از ۶/۷۹درصد تولید ثروت جهانی را از آن خود کرده‌اند و این نکته خود بیانگر عمق فاجعه است. نتایج این بررسی‌ها نشان می‌دهد که کشورهای صنعتی با وجود داشتن کمترین میزان منابع طبیعی و عمدتا با اتکا به منابع انسانی متخصص و در اختیار گرفتن امکانات فیزیکی و ابزار نوین و از طریق تولید علم و فناوری نوین توانسته‌اند بیشترین درآمد را عاید خود کنند. بدیهی است ریشه این مسایل را می‌توان در عوامل مختلفی مانند: نفتی بودن اقتصاد کشور، درگیر بودن کشور در جنگی تحمیلی، توطئه‌ها و دسیسه‌های مستمر بیگانگان و تاثیر منفی آن در روند توسعه، ضعف در تدوین استراتژی‌ها و هدف‌گذاری‌های سازمانی، به روز نبودن سیستم‌ها و روش‌ها جست‌وجو کرد و همه این عوامل می‌تواند به تبدیل نشدن یک شعار به راهبرد موثر باشد.

خبر

زمزمه برکناری معاون بازرگانی داخلی

■ **ایلنا:** این روزها اخبار غیررسمی از احتمال برکناری «محمدعلی ضیغمی»، معاون بازرگانی داخلی وزارت صنعت، معدن و تجارت به عنوان مسوول شماره یک تنظیم بازار کالاهای اساسی شنیده می‌شود. پیش از این اخباری مربوط به انتصاب وی در معاونت‌های صنعتی وزارتخانه مربوطه مطرح شده بود، اما این‌بار شنیده‌ها حاکی از خداحافظی وی با مجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت است.

فروش سفته و برات در پایتخت ۳۱/۹درصد رشد کرد

واقعیتی به‌نام رکود

شرق: در سال گذشته بالغ بر ۸۱۶میلیارد ریال سفته و برات در شهر تهران به فروش رسیده که نسبت به سال قبل حدود ۳۱/۹درصد رشد داشته است.

بانک مرکزی در آخرین گزارش خود آمار فروش سفته و برات در شهر تهران را طی ۱۱ سال گذشته منتشر کرده است. در این ۱۱ سال مبلغ سفته و برات به فروش رفته همچنان در مسیر صعودی بود به طوری که این مبلغ نسبت به سال ۸۹ حدود ۳۱/۹درصد رشد داشته است.

اما در سال‌های گذشته سفته و برات چندان به کارگرفته نشده است. از سال ۸۴ به بعد کاربرد سفته و برات با کاهش مواجه شد؛ هر چند که در سال ۸۶ میزان فروش این ابزارهای مالی با افزایش همراه بود. اما در کل، میزان فروش سفته و برات در شهر تهران از سال ۸۴ تاکنون همواره کمتر از سال‌های ۸۲ و۸۳ بوده است. کارشناسان اقتصادی این سال‌ها را اوج رونق اقتصادی کشور می‌دانند. صاحب‌نظران اقتصادی معتقدند، سفته و برات، تضمین‌کننده معاملات و مبادلات است. برای نمونه از این ابزار در زمان دریافت وام از بانک استفاده می‌شود. به طور کلی می‌توان گفت اگر در اقتصاد حجم معاملات سیر صعودی داشته باشد و رونق بر فضای اقتصادی کشور حاکم باشد، میزان خرید سفته و برات افزایش می‌یابد اما در مقابل هرچه میزان معاملات کم شود میزان خرید سفته و برات نیز کاهش می‌یابد. این قاعده کلی اقتصاد درخصوص سفته و برات به فروش رفته است.

بر این اساس حالا که سفته و برات به فروش رفته در تهران در سال گذشته با افزایش مواجه بوده است، حجم مبادلات نیز افزایش یافته و تمام ادعاها درخصوص رکودی بودن اقتصاد ایران را زیر سوال می‌برد. اما کارشناسان از اصل دیگری در این زمینه سخن می‌گویند که رکود اقتصاد ایران را بیش از پیش نمایان می‌کند. میزان سفته و برات به فروش رفته ارتباط مستقیمی با نقدینگی دارد. در سال‌های ۸۲ و ۸۳ نقدینگی به ترتیب حدود ۵۲/۶ و ۶۸/۵هزارمیلیارد تومان بود. رشدهای ۴۷/۲ و ۴۲/۶درصدی سفته و برات به فروش رفته در سال‌های ۸۲ و ۸۳ با توجه به این میزان نقدینگی رخ داده است. اما در سال گذشته حجم نقدینگی به ۳۵۲هزارمیلیارد تومان رسیده که با توجه به این میزان نقدینگی رشد ۳۱/۹درصدی سفته و برات فروش رفته در تهران بسیار ناچیز است و در چنین شرایطی رکود بیش از پیش چهره می‌نماید.

این آمار باز هم یک نکته را متذکر می‌شوند که با وجود ادعای دولت درخصوص رونق و شکوفایی اقتصاد ایران در سال ۹۰ ما همچنان در رکود به سر می‌بریم و حتی برخی از کارشناسان این رکود را با تورم توام می‌دانند.

به جز این آمار مربوط به چک‌های برگشتی نیز حکایت از رکود دارند. تعداد چک‌های برگشتی در سال گذشته حدود ۶/۴میلیون برگ و مبلغ آنها ۳۵۶/۱هزارمیلیارد ریال بود. این اعداد در مقایسه با سال ۸۰ به ترتیب ۱۱۷ و ۸۶۶درصد افزایش یافته‌اند. کارشناسان وقتی این اعداد و ارقام را کنار هم می‌گذارند تنها به یک پدیده می‌رسند که رکود نام دارد.

مبلغ سفته و برات فروش رفته در شهر تهران

میلیون ریال

سال	مبلغ	درصد تغییر
۱۳۸۰	۱۷۵۹۳۱/۴	۴۳/۶
۱۳۸۱	۱۵۶۳۲۱/۱	-۱۱/۱
۱۳۸۲	۲۳۰۰۵۰/۴	۴۷/۲
۱۳۸۳	۳۲۸۱۵۱/۴	۴۲/۶
۱۳۸۴	۳۷۸۱۴۹/۰	۱۵/۲
۱۳۸۵	۴۱۳۰۸۶/۷	۹/۲
۱۳۸۶	۵۴۲۴۹۸/۳	۳۱/۳
۱۳۸۷	۴۵۸۵۱۰/۵	-۱۵/۵
۱۳۸۸	۴۸۱۲۳۳/۶	۵/۰
۱۳۸۹	۶۱۸۹۸۳/۲	۲۸/۶
۱۳۹۰	۸۱۶۵۵۹/۲	۳۱/۹

منبع: بانک مرکزی

مشاور رییس کل «بانک مرکزی» مطرح کرد:

پاس کردن چک بلامحل با سایر حساب‌های بانکی

شرق: «در دستورالعمل جدید حساب جاری اگر فرد چک خود را از محل حساب جاری صادر کند اما حساب مذکور موجودی کافی نداشته باشد بانک آن را تامین کرده و سپس مبلغ پرداخت شده را از سایر حساب‌های مشتری در بخش‌های دیگر برداشت می‌کند.» این خبری است که دیروز خبرگزاری «فارس» به نقل از مشاور رییس کل بانک مرکزی منتشر کرد. به نظر می‌رسد ماجرای چک‌های برگشتی و رکودی که بر اقتصاد ایران سایه انداخته، کار را به جایی رسانده که مسوولان اقتصاد دولتی می‌خواهند با راهبردهای جدید و تا حدی هم عجیب بر وضع فعلی غلبه کنند. اینکه چگونه می‌توان تعهدی که برای حساب جاری ایجاد شده است از سایر حساب‌ها برطرف کرد، پرسشی را به وجود می‌آورد که به نظر می‌رسد مدیران اقتصادی باید توضیح بیشتری در مورد آن ارایه دهند. شاید بهتر بود به جای آنکه بانک‌ها متعهد پرداخت وجه چک‌های برگشتی باشند، راهکاری برای غلبه بر رکود اقتصادی طراحی می‌شد. در چند سال گذشته بارها کارشناسان اقتصادی از گسترش رکود سخن گفته‌اند و از چک‌های برگشتی با عنوان نماد این رکود یاد کرده‌اند ولی در نهایت در خبرها آمد که در سال ۹۰ چک‌های برگشتی نسبت به ۱۰ سال قبل ۱۱۷درصد افزایش را تجربه کرده است، در حالی که در همین نسبت تعداد صدور چک‌های برگشتی بیش از ۱۲درصد نیز کاهش یافته است. یعنی از یک‌سو در سال ۹۰ نسبت به سال ۸۹ صدور چک کاهش یافته است اما از سوی دیگر برگشت چک‌ها ۱۱۷درصد افزایش را نیز مزه‌مزه کرده است. بر همین اساس طراحی راهبرهای اصولی اقتصاد برای غلبه بر رکود بدون شک بهتر از این بود که بانک‌ها چک‌های برگشتی را پاس کنند و بعد میزان آن را از سایر حساب مشتریان کسر کنند.

سخنان مشاور رییس کل بانک مرکزی به این شرح است: اگر فرد چکی را صادر کند اما حساب جاری وی موجودی کافی نداشته باشد بانک آن را تامین کرده و مبلغ پرداخت شده را از سایر حساب‌های مشتری برداشت می‌کند.

«کوروش پرویزیان» با اشاره به تصویب استفاده از صکوک در شورای پول و اعتبار گفت: دستورالعمل انتشار صکوک استصناع ریالی و ارزی در شورا تصویب شد که امکان جدیدی را برای حوزه تولید در بخش‌های مختلف فراهم می‌کند.

وی افزود: استصناع قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین در مقابل مبلغی مشخص متعهد به تولید، تبدیل و تحویل کالا یا اجرای طرح با مشخصات مورد تقاضا در یک دوره زمانی مشخص به طرف سفارش‌دهنده می‌شود.

این عضو شورای پول و اعتبار گفت: صکوک ابزار جدیدی است که در حوزه ساخت، تولید و طرح‌های زیربنایی کاربرد دارد و می‌تواند در تامین مالی طرح‌های اقتصادی به شبکه بانکی کمک کند.

پرویزیان با اشاره به بررسی موضوع تجدیدنظر در دستورالعمل حساب جاری افزود: این تجدیدنظر در دستورالعمل حساب جاری در راستای افزایش انضباط مالی و ایجاد اطمینان و اعتماد بین فعالان اقتصادی است.

وی افزود: هم‌اکنون چک به عنوان یکی از ابزارهای تسهیل مبادلات به کار گرفته می‌شود اما در چند سال اخیر تعداد چک‌های برگشتی در حال افزایش است.

این عضو شورای پول و اعتبار گفت: با اصلاح دستورالعمل حساب جاری انضباط مالی و اطمینان نسبت به وصول مطالبات بین فعالان اقتصادی افزایش می‌یابد.

وی تصریح کرد: تسهیلات و مقررات و ضوابطی که بانک‌ها در زمینه افتتاح حساب جاری برای مشتریان در نظر می‌گیرند امکان فعالیت برای فعالانی که قصد سوءاستفاده از مقررات و ابزارهای مالی را دارند، کاهش می‌دهد.

وی با اشاره به شرایط جدید برای صدور چک و افتتاح حساب جاری بیان کرد: شرایط افتتاح حساب جاری از این به بعد در صورتی است که فرد متقاضی دارای چک‌های رفع سوءاثر نشده یا مطالبات تعیین تکلیف نشده باشد.

پرویزیان با بیان اینکه این دستورالعمل جدید تمهیدات مناسبی را برای چک‌های صادره در نظر گرفته است، افزود: در دستورالعمل جدید حساب جاری اگر فرد چک خود را از محل حساب جاری صادر کند اما حساب مذکور موجودی کافی نداشته باشد بانک آن را تامین کرده و سپس مبلغ پرداخت شده را از سایر حساب‌های مشتری در بخش‌های دیگر برداشت می‌کند.

وی با بیان اینکه با این اقدام انضباط مالی افزایش می‌یابد، گفت: در این شرایط باید در افتتاح حساب جاری دقت کافی صورت گیرد و ضمن اینکه بازار اطمینان بیشتری از وصول چک خواهد داشت، تعداد چک‌های برگشتی کاهش یافته و تعداد پرونده‌های تشکیل شده در محاکم قضایی کاهش می‌یابد.

وی درخصوص زمان ابلاغ دستورالعمل جدید، گفت: این دستورالعمل از زمان تصویب در شورای پول و اعتبار قابلیت اجرا دارد اما تا زمانی که به طور کامل به شبکه بانکی ابلاغ شود ممکن است حدود دو هفته زمان ببرد.

گذر

افزایش قابل‌توجه مصرف برق نسبت به سال گذشته

عادت مصرفی مشترکان بازگشت

■ **ایسنا:** روزهای داغ تابستان و ساعات اوج مصرف برق درحالی نزدیک‌تر از همیشه است که بررسی‌ها نشان می‌دهد کاهش مصرف انرژی پس از هدفمندی یارانه‌ها مقطعی بوده و رفتار غلط مصرفی مشترکان دوباره مانند سابق ادامه یافته است! براساس آمارهایی که کارشناسان صنعت برق آماده کرده‌اند، پیش‌بینی می‌شود پیک مصرف برق در تابستان امسال بین ۴۵ هزار تا ۴۶ هزار مگاوات باشد که این رقم نسبت به سال گذشته افزایش قابل‌توجهی داشته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که رفتار مصرفی مردم دوباره درحال برگشت است، به طوری‌که از ابتدای سال تاکنون شاهد رشد پنج تا شش درصدی مصرف برق در کشور بوده‌ایم و این حاکی از بازگشت روند رو به رشد مصرف انرژی در کشور است. این درحالی است که در نخستین سال اجرایی‌شدن هدفمندی یارانه‌ها، مسوولان وزارت نیرو از کاهش ۱۰درصدی مجموع مصرف انرژی در کشور خبر می‌دادند و پیک مصرف برق نیز نسبت به سال‌های گذشته روند رو به رشد خود را متوقف کرده بود.

میوه‌های خارجی همچنان بر بازار حکمرانی می‌کنند

■ **فارس:** با گذشت بیش از دوماه از آخرین واردات سیب و مرکبات با توجیه تامین نیازهای شب عید، همچنان میوه‌های خارجی بر بازارهای داخل حکمرانی می‌کنند. اسفند سال گذشته به‌رغم اظهارات متولیان تولید و تاکید آنها برای کافی‌بودن تولید و ذخیره برای تامین شب عید به هر حال چانه‌زنی و لابی متولیان صادرات چربید تا سیب و مرکبات به بهانه تامین نیاز شب عید به کشور سرازیر شود. اخیرا وزیر صنعت، معدن و تجارت اعلام کرد در سال جدید هیچ‌گونه واردات میوه به غیر از موز انجام نشده است اما بازار داخل همچنان مملو از میوه‌های خارجی بوده و میوه‌های داخل به حاشیه رانده شده است. گزارش میدانی فارس حاکی است هر کیلوگرم پرتقال وارداتی ۳۸۰۰، سیب سرخ وارداتی ۵۷۰۰ و سیب سبز وارداتی ۶۴۰۰ تومان در میوه‌فروشی‌های داخل شهر به فروش می‌رسد. همچنین میوه‌هایی نظیر آناناس و انبه هم که اصلا در فهرست وارداتی‌ها نبوده است به وفور در میوه‌فروشی‌ها خودنمایی می‌کنند. براساس این گزارش قیمت مرکبات و سیب وارداتی حدود دو برابر داخلی است و به گفته فروشندگان این فاصله زیاد قیمت، خود موجب بالارفتن قیمت میوه‌های داخلی هم می‌شود.